

M. Tibor Kardos
Roma via Giulia 1

Igen Tisztelt Barátom és Elvtársam!

Mind Szilasi Vilmos, mind pedig Kerényi Károly barátaimtól hallom, hogy Ön Svájcban tartózkodik. Több rendbeli kéréssel és kérdéssel szeretnék Önhöz fordulni, A Római Magyar Intézet folyóiratot indít, helyesebben évkönyvet negyedévenként adja ki szétosztva egyenlő arányban. A folyóirat jellege humanista. Nagyon hálás lennék, ha adna nekünk egy cikket, vagy a mostani első számba, vagy pedig ez ha ez már nem lehetséges akkor a következő számba. Minden érdekel bennünket, ami Önt és tudjuk, hogy annak mind humanista értelme van. Különösen hálásak lennénk, ha esetleg szíves lenne a modern európai dráma lehetőségeiről, vagy pedig a humanizmus szocialista megítéléséről adni cikket.

Nagyon kérnénk Önt, hogy könyvtárunk számára küldesse meg német vagy magyar nyelvű munkáit, hogy azt magyarok és olaszok forgathassák és fordíthatassunk belőle. Érdeklődők már többször kérték munkáit.

Végül pedig tisztelettel felajánlom a Magyar Intézet nevében vendéglátásunkat, bármely Önnek megfelelő időre. Az Intézet kitüntetésnek venné, az Ön jelenlétét és a haladó olasz irodalom és szellemiség emberei is szívesen üdvöznének.

Maradtam tisztelettel régi híve

Róma, 1947 január 25.

MTA FIL. INT.
Lukács Arci

Kardos Tibor

Roma, 1947 febr. 8

359/947

Igen Tisztelt Lukács Elvtárs!

Szilasi Vilmos barátomhoz irtam Önnek, de levelem aligha érte már ott. Megírtam, hogy szívesen látnám Önt tudományos vendégükként az Akadémián, mert az a felfogásom, hogy az Ön jelenléte használt volna nem csak a magyar nép jobb megismerésének, de használt volna a haladás ügyének is.

Műveit minduntalan kérik tőlem és én nem tudom odaadni, mert nincsennek meg. Megrendeltem a minisztérium utján is több példányban, de ismerve a ~~magyar hivatalokat~~ ^{követelet és a hátrahagyottakat}, nagyon hálás lennék ~~professzor~~ ^{elvtársnak}, ha közvetlenül intézkedne a Szikránál.

A legnagyobb olasz kiadók egyike szeretne Öntől publikálni. A Mondadori cégről van szó. A ~~Gesichte und Klassenbewusstsein~~ "Geszichte und Klassenbewusstsein" című művét szeretnék kiadni és azt kérdik, hogy hajlandó lenne - e Professzor elvtárs mai véleményének megfelelően kissé átdolgozni, vagy pedig beleegyezik - e hogy eredeti formájában közöljék. Ebben az ügyben szíveskedjék egyenesen Dr. Ruzicskának írni, Milano, Piazza Fiume 5, Consolato ungherese.

Remélhetem-e, hogy a közelebbi vagy távolabbi jövőben lejön hozzánk, hajlandó lenne - e valamely irodalmi, illetve humanista tárgyú cikket adni intézetünk olasz nyelvű folyóiratának?

Maradtam igaz hűve és tisztelője

Kardos Tivor
egy. tanár, igazgató

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

410/1946-47.

Roma Ligeia Tuber
Academia di Scienze

Roma 1947 február 28.

Roma Via Giulia 7

Igen Tisztelt Lukács Elvtárs!

Pótlásául több rendbeli levelemnek még egy kéréssel szeretném zavarani Önt. Elio Vittorini elvtársunk milánóban egy igen elterjedt és nagy kulturális folyóiratot szerkeszt, a "Politecnico". Arra kéri Önt, hogy engedje át folyóirata számára a "Társadalmi Szemlében" megjelent tanulmányát "A polgári filozófia válságáról".

Ne haragudjon, ha egyszersmind emlékeztetem milánói barátaink kérésére, művének fordítását illetően.

Nagyon sajnálom, hogy meghívásom már nem érte Önt Svájcban, de remélem, hogy ami késik, nem mulik és Ön egy másik alkalommal meglátogat bennünket. Nagyon hálás lennék, ha műveit elküldetné az Akadémiának, mert sokan és sokszor keresik.

Maradtam tisztelő híve

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Károlyi Tivoli.

Róma, 1948 március 24.

Valamikor
III. 31.
RÓMAI MAGYAR INTÉZET
ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA - VIA GIULIA, 1
(Palazzo Falconieri)
TELEFONO 52.052

Kedves Professzor Elvtárs!

Mindenekelőtt szívből gratulálok a Kossuth-Nagydíj odaítéléséhez, amely persze nem kitüntetés, hanem elismerés egy tiszta és nagy életműnek. Mi itt annyira megszoktuk Benneteket, hogy hiányoztok és úgy látszik nemcsak nekünk, hanem a többieknek is. Szeretnék utánatok menni.

Két ideérkezett születésnap tényleg továbbítottam, a Gorkij~~4~~ tanulmányt lefordítottuk magyarra és már át is adtuk Tempestiéknek. A sorrendi lajstromot szintén. A munka szépen halad. Feleségem is feladta a küldeményt, melyet megbeszélte Feleségeddel. Leirhatatlan örömet okoztál nekem Péterrel, de minannyiunknak tanulmánya lehozásával. Ez volt a legkedvesebb márc. 15-iki ajándék. Én meg elküldtem Neked a Societá c. lap egy számát, amely vezércikk formájában hozta le a milanói előadásodat. Rövidesen érdeklődöm Bertiéknél, a függőben levő kiadvány ügyében.

Mi is megünnepeztük itt márc. 15-ikét. Csináltunk egy nagy új-építési kiállítást, koncertet a Santa Ceciliában stb. de ~~xxx~~ jó lett volna otthon lenni, ott volt az igazi. A köztünk megbeszélte ügyben úgy látszik Eckhardt Sándorék és bizonyos felsőbb régiók között használati haditerv alakult ki. Mivel Koltai-Kastner Jenő jelen pillanatban nem indulhat kellő súllyal, az egész ügyet szeretnék függőben tartani, legalább is így informáltak hazulról. Tanácsosnak láttam, ha megírom Neked.

Mind kettőtöket szeretettel üdvözöl

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Károlyi Fülöp és Jutta.

Roma 1998 nov. 28.

RÖMAI MÁGYAR INTÉZET

ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA - VIA GIULIA, 1

(Palazzo Falconieri)

TELEFONO 52.052

Kedves Lukács Elvtárs!

A „La crisi della filsofia borghese” kiadásának kérdése megoldódott. Először Manacorda közölte velem, hogy a pártkiadó vállalta kiadását, Majd pedig Giolitti üzentette, miszerint beszélt Togliatti elvtárral és ennek eredményeként a mű kiadása befejezett tény. Felmerült azonban egy igen jelentékeny mozzanat, melyre gyors választ kérünk. A franciaül megjelent kötet egzisztencializmusról és marxizmusról azonos- e teljes terjedelmében „A polgári filozofia válságával” vagy ~~annak~~ ennek szűkitett kiadása.² Ezt az összehasonlítást nem tudom itt elvégezni, mert a francia példány nem áll rendelkezésemre és mire olasz barátaimtól megkapnám, hetek telnének bele. Ha ugyanis azonos vagy nagyrészt azonos, akkor az Einaudi eláll a ~~fr~~ francia kötet olasz kiadásától. -- Az európai realizmus történetét” revideáltuk és némi

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

74
diskusszió után a szöveg nyomdába került. Giolitti nem ismert ugyanis néhány olasz irodalmi kifejezést, amit a fordító annál jobban. A fordító ezenfelül egy-két helyen kénytelen volt nyelvujitást végezni, mert az olasz szókincs nem rendelkezik néhány olyan kifejezéssel, mellyel a német vagy más európai marxista irodalom.'

Ami engem illet rengeteg a munkám és a gondom. A VKM megszüntette a vidéki magyar intézeteket és lektorátusokat, az előadókat hazahívta, de rövid dátumok kitűzésén kívül semmit nem tett, nem biztosította a haza költözések anyagi előfeltételeit, a függőben levő adósságok kifizetését. Ellenben igyekszik intézetünk nyakába varrni a lebonyolítást: hogy én fizessem ki, közben megfelelnek róla, hogy sem fizetést, sem ellátmányt nem küld nekünk. Valóban boldogság lesz, ha egyszer már nem engem boldogít ez az állás. De ezen a szektoron is teljes a hallgatás. Félnek hogy itt hagyok csapot-papot. Vagy talán ismét junktim szempontok merültek fel? A mélylélektani-vallástörténeti-hokus-pokus ~~de~~ érdekében? Ezt én itt nem tudhatom. Válaszod kérve tisztelettel és szeretettel üdvözöl

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kardos Tiber

1947. 22-858/5

Ròma, 1948 dec.13

RÒMAI MAGYAR INTÉZET
ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA
VIA GIULIA, 1
(PALAZZO FALCONIERI)
TELEFONO 52-052

Igen Tisztelt Lukács Elvtárs!

Az Einaudi-cég, amely először Téged öhajtott becsapni a honorarium terén fülem hallatára, most a fordítót igyekszik megrövidíteni és ebből a célból meséket talál fel a fordítás hiányosságáról. Ebből persze nagyon kevés igaz. A cél amely leveléből kiderül az, hogy mondjunk le a még nekünk járó 20.000 liráról. Ugy látom, hogy a liberális párti államférfi ~~elutaz~~ hozzátartozója még nem eléggé szokott el a tradícióktól.

A mese amelyet feltálnak egy consulentéről, vagyis egy tanácsadóról szól, aki előre látta, hogy a fordítás nem fog sikerülni. Hogy az ördögbe ne látta volna, ha az Einaudi cégnek van egy házi magyar fordítója, aki még Tempesti Földön is alacsonyabb bérért dolgozik, szöval az a bizonyos irodalmi negro.

Persze az igazság magja az a dolgoknak, hogy az Einaudi cég azt hitte, hogy a filléres füzetek stílusát és tartalmát kapja, tömegkiadást csinál és nagy botot. Mikor azonban szembe találta magát egy itt még szokatlan, modern esztétikai terminológiával, megijedt a jövedelmezhetőség szempontjából. Nyilván a szöveg vulgarizálására van szüksége.

Megírtam nekik, rendben van és igyekszünk az egyszerűsítés lehető határáig elmenni. Egyszersmind közöltem velük, hogy a további fordítások keresztülvitelét teljesen reájuk bizzuk. Ezért nagyon kérlek, hogy a Fortschritt und Reaktion in der deutschen Literatur ~~és~~ a K.Marx u. Fr. Engels als Literaturhistoriker c. könyvet Einaudinak küldd el, hogy saját fordítójukkal fordíttathassák.

Egyszersmind a párt-kiadónál megjelenő könyv ügyében még ma közlöm, hogy Folco Tempesti csak az esetben kívánja elvégezni a fordítást, ha erre kifejezetten felhívják. En természetesen mind ez esetben, mind pedig az Einaudinak küldendő újabb szöveg esetében kész vagyok ellenőrzést gyakorolni a szövegen, amennyiben Te ezt szükségesnek tartod.

Nagyon köszönöm legutóbbi leveleteket és a benne levő megnyugtatókat. Valószínűleg rövidesen egy kis elaborátumot küldök arról, hogy mit tett a Római Magyar Intézet a haladó művészet és tudomány érdekében az utóbbi 2 évben.

Tisztelettel és ragaszkodással üdvözl:

Károlyi Tiv.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

RÒMAI MAGYAR INTÉZET
ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA
VIA GIULIA, 1
(PALAZZO FALCONIERI)
TELEFONO 52-052

Ròma, 1948 dec. 14

Eimandi

Kedves Lukács Elvtárs!

Még csak annyit szeretnék megjegyezni tegnap küldött levelemhez pòtlòlag, hogy kiderült ki a kiadó elvtárs tanácsadója és házifordítója: egy kiérdemült öreg fasiszta újságíró, a hazai berkekben is oly ismert Balla Ignác. Ő tehát az, akinek a kiadó elvtárs egy marxista szöveg marxista fordítását az olyannyira előrelátott végeredmény céljából felülvizsgálatra átadta. Evvel a kör bezárult és mást aligha tehetek hozzája.

Különben annyi a gondom, mint égen a csillag. Az én kultuszbeli Szentmihályi barátom majd minden napra kigondol egy olyan újabb rendelkezést, mely helyeztemet nehezbiteni van hivatva. Ha ezt a sok energiát méltó célra fordítaná, bizony hálásak lehetnénk neki.

Elnézésed kérve a zavarásért, maradtam igaz tisztelőd:

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kudós Tiv.

dp

Ròma, 1949 àpr. 5.

RÒMAI MAGYAR INTÉZET
ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA
VIA GIULIA, 1
(PALAZZO FALCONIERI)
TELEFONO 52-052

595/1948-49

Igen tisztelt Lukács Elvtárs!

Megkaptam leveleteket és aszerint jártam el, a Dostojevskit illető kihagyásokat végrehajtottam. Eppen most teszem postára a "Realizmus történetét". A cég a német szövegek alapján szeretné revideálni, ezért ha megvannak Neked a német kiadások, jó lenne ha elküldenéd nekik közvetlenül Torinòba. Én minden esetben elküldtem az egyetlen birtokomban levő német szöveget, a "Der Gefreuert". Azt írja Einaudi, hogy a "Polgári filozófia válságát" a legnagyobb lelkesedéssel adja ki és hogy mind a két művet hamarosan akarja kihozni. Mivel én is ezt kívánom, lelkesen helyeslek neki és a magam részéről mindent elkövetek ennek érdekében.

Egy Santarcangeli nevezetű ügyvéd és műfordító érdeklődött budapesti címed iránt, amit én közöltem is vele.

A Rassegna d'Italia c. folyóirat februári száma az existenciálizmusról ír és magáévá teszi az existenciálizmust érintő kritikádnak egész sor érvét.

Mély tisztelettel és ragaszkodással üdvözl mindkettőtöket:

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Tilov is Sita.

Roma, 1949.máj.6.

Kedves Professzor Elvtárs!

Hetek óta akarok írni és azért halasztottam, mert oly nehezemre esik a magam bajaival alkalmatlankodni. Szóval még mindig itt ülök Rómában! Állítólag ügyem már megjárta a KEB nevezetű hivatalt is és e nyáron ilyenformán talán szabadulnék is. A helyzet más vonalon azonban még nehezebben elviselhető: az Intézet öt hónapja nem kapott ellátmányt, a Minisztérium szabályosan kiutalja és a Gazdasági Főtanács sem ad reá valutát. Tovább nem bírjuk és most, 15.-én, ha nem jön intézkedés, becsukjuk a kaput. Tovább vinni tisztára lehetetlen! Ruzicskának négy hónapja nem adtak fizetést, nekem két hónapja. Most aztán mindkettőnknek megküldték az áprilisi járandóságot. Azt is el tudom fogadni, hogy mindaz, ami itt művészeti, történelmi vonalon van, ma nem érdekes, vagy vannak érdekesebb dolgok is ennél. De van itt modern természettudomány, film, tudósebészet stb. Van a haladó szellemű olasz irodalom és az olasz népnek csaknem fele. Föltételezem, hogy ez sem elég érdekes. Ebben az esetben azonban nem szabad félreértésnek lenni és valóban Intézetünket, mint feleslegeset, meg kell szüntetni, semmiestre sem szabad azonban ilyen szégyenletes állapotban hagyni. A ~~xx~~ dolog illetően megoldásával persze nem tudok egyetérteni és véleményemet elég nyomós érvekkel tudom támogatni. De ez mégis világos eljárás. A ~~xx~~ökkenő természetesen ott van, hogy a likvidáláshoz több pénz kell, mint a fenntartáshoz. Munkásokat, tisztviselőket nem lehet kitenni máról holnapra és adósságainkat nem hagyhatjuk hátra. Mindenesetre azonban véget vetünk egy hiábavaló, kétségbeesett erőfeszítésnek. Éppen ezért nagyon kérnélek, hogy közbelépésed ne tagadd meg és segíts tiszta helyzetet teremteni. Vagy szünjünk meg és ezt végezzük el tisztességesen, vagy létezzünk, és akkor ezt biztosítsák és szabályos ellátmányainkat ne tartsák vissza. Ennyit akartam sürgősen írni végső elkeseredésemben. Máshoz nem fordulok. Egyéb dolgokról más levélben akarok írni, mert nem szeretném vegyíteni a rossz bort a tisztával.

Tisztelettel és szeretettel üdvözlünk:

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Károlyi Tivadar és felesége.

RÓMAI MAGYAR INTÉZET
ACCADEMIA D'UNGHERIA

ROMA
VIA GIULIA, 1
(PALAZZO FALCONIERI)
TELEFONO 52-052

Róma, 1949 július 17.én.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kedves Lukács Elvtárs,

ahogy visszaemlékszem, a nyarat valahol külföldön kell, hogy tölt-
sétek, ezért nem tudom vajjon levelem mikor és hol, ér el. Minden-
képpen a legkellemesebbk pihenést kívánom.

Remélem a külügyminisztérium illetve a kultuszmin. értesített már
arról a meghívásról, mely rajtam és diplomáciai képviselőnkön keresz-
tül érkezett az Istituto di studi filosofici részéről a szeptemberi
nemzetközi humanista kongresszuson való részvétel dolgában. A kon-
gresszust szervező bizottság különös súlyt helyez részvételedre. Meg-
téríti a vasuti költségeket. Intézetünktől kéri a vendéglátást, amit
én hamarosan meg is beszélek a VKM-el, ha részvételed dolgában Tőled
igenlő választ kaptam. A kongresszus nyelve a francia és olasz. Tárnya
"Humanizmus és politika". /machiavellizmus, nemzetközi jog, ember és
társadalom, humanista szavak és hitvallás stb.. /Meghívták a Szovjet Uni-
ót és az összes népi demokráciákat. Magyarországot Te képviseled. Én
is mint magyar delegátus veszek részt. Előadásom tárgya "Humanista
emberjogok és Dózsa György forradalma" lenne. E kérdésben tárgyi kuta-
tásaim vannak, melyek talán ki tudják egészíteni az európai parasztfor-
radalmakról és magyar változatáról kialakulóban levő képünket.

Szilasi Vilmost is meghívták ~~mint~~, bár azt hiszem nem mint nemzeti de-
legátust. Kerényit nem kérték fel, csak programot küldtek neki. Külön-
ben is, azt hiszem, svájci vagy akár amerikai "színekben indulna". Sar-
degnában is volt egy nyári egyetem, ahol neki is elő kellett volna
adni rajtam kívül, meg Veress Sándornak a muzsikusként. Kerényi az utol-
só percben lemondta, mikor megtudta hogy mi is megyünk. Bár beutalása
van a kollégiumba, nem vette igénybe és feleségestül hetek óta itt
tartózkodik valahol---nincs kizárva hogy a nemrég felavatott svájci
intézetben. Visszatérve a kongresszusra Lorenzo il Magnifico szüle-
tésének 500 éves évfordulója alkalmából tartják. Részben itt velünk
szemben az Accademia dei Lincei épületében a Farnesinában, részben
Firenzében a Palazzo Mediciben lesz szept 27 től 30 ig.

Ugy gondolom, a Külügy részletesebben fog tájékoztatni. Itt mindenki
nagyon nagy súlyt helyezne részvételedre és gondolhatod, hogy szemé-

Line 21-859/10

lyes barátaid is milyen boldogan vennék. Az Einaudinál folyó ügyek dol-
gában is személyes érintkezés válna lehetővé. Croce a Critica legújabb
füzetében polemizál Veled, dühösen. A Goethe és kora fáj neki nagyon.
Gondolom a kongresszuson egy személyes vita az egész európai közvé-
leményt felrázná, nagy esemény lenne!

Hogy másról is beszéljek, én úgy tervezném, hogy ~~xxxxxxx~~ kongresszusi szereplésem lenne az utolsó olasz földön és utána azonnal hazatérnék, esetleg Veletek. Itt tovább már nem bírom. Három éve vagyok itt ezen a súlyos helyen, úgy érzem, méltányos, hogy hazamehessek. Ortutay nem ad életjelt magáról. Szabó Árpádot ajánlanám utódomnak. Azt hiszem, meg tudná felelni. Tolnai Gábor nagyszerű követ, kiváló ember és amint engem segít, támogatná őt is. Multkor a Tudományos Tanács kérte öt éves tudományos tervem. Elküldtem. De meg is szeretném valósítani és itt n tudom. Amennyit lehet, dolgozom, főként a "Régi magyar drámán". Ezen felül Veress Sándorral dolgozom együtt az új magyar opera megteremtéséért. Írtam neki egy librettót. Bizonyára ismered Mikszáth elbeszélését "A lohinai fű"-t. Abból formáltam ki a drámát. Lehet, hogy mosolyogsz. De tudod, hogy egy jó kommunistának mindenhez kell érteni. Tudom, hogy a libretto azon fog mulani, hogy "jó" vagyok-e? Tudom, hogy nagy szó az a "jó". Ha lejössz, azt hiszem elég sokat tudunk már mutatni az operából is. --Szabadságra nem igen tudok menni, itt fővünk ebben az éktelen forró Rómában. Egy-egy kirándulást teszünk vidékre. Gitta, a gyerekek nagyon vágnak haza. Hát még én! Szeretettel és ragaszkodással köszöntünk Benneteket

MTA FIL. INT.
Bibliai Arch.

87